

AZ ERDŐ MINT GAZDASÁGI ERŐFORRÁS AZ ALFÖLDÖN

Dr. Erdős László*

Előadásomban a földnek mint a legfontosabb természeti erőforrásnak az erdőművelési hasznosításával, az Alföldön létrejött erdőtelepítések gazdasági szerepével, valamint az erdő- és mezőgazdálkodás egymást érintő kérdéseivel kívánok foglalkozni. A síkvidéki erdőgazdálkodással kapcsolatosan érinteni szeretném a rendszerváltozás során kialakult helyzetben a racionális földhasználat és az agrárstruktúra átalakításának kínálkozó lehetőségeit is.

Mint ismert Kaán Károly elképzelései az adott gazdasági és társadalmi viszonyok közt, csak szerény mértékben valósulhattak meg. Szellemi öröksége azonban a magyar erdész-társadalomban jó talajra hullott, és 1945 után hazánkban eddig soha nem látott mértékű erdőtelepítési és fásítási tervek valósultak meg.

Így beszélhetünk az ország-fásítási, hullámtér-fásítási, majorfásítási és a cellulóznyár telepítési programokról. Ehhez mindig megvoltak a különböző erdészeti szervezetek és a szükséges anyagiak.

1950-90 között összesen 529 ezer hektár új erdő létesült, melyből 305 ezer hektár, azaz 58 % az Alföld területére esett. Az Alföld erdősültsége 1950-ben mindössze 4,7 % volt, és egyes megyékben még a 3 %-ot sem érte el. Az elmúlt 40 év alatt az ország erdősültsége 1,6 szorosára, az Alföldé pedig 2,5 szeresére nőtt. A legtöbb erdőtelepítés a Duna—Tisza-közén Pest és Bács megyében, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében történt.

A telepítések fafaj összetétele az Alföld ökológiai viszonyainak megfelelően alakult. 1990-es adatok szerint legnagyobb az akác aránya (30 %) majd a nemes és hazai nyáráké (26 %). A kemény és lágylombos többi fafajok nem játszanak jelentősebb szerepet, viszont figyelemreméltó a fenyők aránya (22 %).

Az említett fafaj csoportok az ország összes erdőterületéből a következő mértékben részesednek: akác 39 %, nyárák 65 %, többi lombos fafaj 10 %, fenyők 34 %.

Célszerű áttekinteni, hogy mely gazdálkodó szektorok végezték a telepítéseket, amiből a fafaj megválasztására és a fatermesztési eljárások intenzitására nézve bizonyos következtetések vonhatók le. Az erdőgazdaságok részesedése 51 %, a termelőszövetkezeteké 37 %, az állami gazdaságoké 8 %, az egyéb szerveké 4 %.

---

* *Dr. Erdős László erdőmérnök, Állami Gazdaságok Országos Egyesülése, Budakeszi.*

Az állományok fejlődése fokozatosan emelkedő fakitermelések végzését tette lehetővé, melynek jelentős hányada azonban előhasználat volt. Az alföldi erdőkben 1991-ben végzett fakitermelés az országos fakitermelésének 26,3 %-a volt. Ennek megoszlása: nyárok 52 %, akác 30 %, fenyő 10 %, többi lombos 8 %.

Milyen eredményeket hozott az Alföldön az erdőtelepítés?

1. Az ország fakitermelése az 1965. évi 4,5 millió br m³-ről, 1985-ben 8,3 millió br m³-re nőtt. Ezen belül 1965-80 között a papírfa kitermelés hatszorosára, a rostfakitermelés ötszörösére, lágylombos fűrészipari alapanyag kitermelése ötszörösére emelkedett. Lehetővé vált a farostlemez és forgácslap üzemek létesítése, igen jelentős papírfa export, raklap, láda és fűrészárú export, nőtt a papír, karton és cellulóz hazai gyártásban a lombosanyag felhasználás.
2. A mezőgazdaság illetve racionális földhasználat területén az alábbi előnyök jelentkeztek:
  - az alacsony hozamú földeknek a mezőgazdasági művelésből való kivonásával nőtt a termelés-biztonság, nőtték az átlagos hozamok és csökkent az önköltség.
  - csökkent a kedvezőtlen adottságú mezőgazdasági üzemek támogatása,
  - javult a mezőgazdasági nagyüzemek stabilitása.
3. Az említetteken kívül igen jelentősek az erdők jóléti és különböző védelmi funkciói, mellyel több előadó foglalkozott. Mindezek mellett hozzájárult még jelentős munkahely teremtéshez és az elmaradt térségekben a lakosság megtartásához is.

Az erdőtelepítéseknek a következő évtizedekben várható jelentőségével kapcsolatosan szeretnék az agrárpolitika és az erdészeti politika néhány összefüggő kérdésével is foglalkozni.

A rendszerváltás a mezőgazdaság strukturális, piaci és érdekeltségi rendszerében hatalmas változásokat hozott. Ez egyértelműen felveti a mezőgazdaság szerkezetátalakításának szükségességét, melyre néhány előrelátó agrárszakember már az 1980-as évek végén felhívta a figyelmet. Növeli ennek a jelentőségét az Európai Gazdasági Közösséghez tervezett csatlakozásunk.

Növénytermesztésünk csak akkor lehet versenyképes és gazdaságos, ha csak a jó és a legjobb adottságú földeken folyik művelés, ami hozamaival ellentételezi az egyre emelkedő termelési költségeket. Ebből kifolyólag a következő évtizedekben igen jelentős - egyes szakértők (Izinger Pál, Dr. Madas András) szerint - 1,2 millió hektár gyenge és közepes minőségű szántóterület alternatív hasznosításának az igénye merül fel. Az Európai Gazdasági Közösségben ez a folyamat már megindult, ahol a mezőgazdaság támogatását különböző kvótákhoz kötik és anyagi ellentételezéssel a mezőgazdasági művelésből való kivonásra jelentős területeket ösztönöznek.

A művelésből kivont területek hasznosítására az alábbi lehetőségek kínálkoznak:

- gyepesítés és kérődző állatokkal való extenzív hasznosítás,

- erdőtelepítés különböző formákban és célokkal (pl. biomassa és energia erdő, vadászerdő, üdülő, pihenő erdő.)

Várhatóan komoly szerepet kap a biomassa termelés, illetve a faapríték előállítás, ami mind az energia racionalizálásban mind a faiparban jövőben nagyobb szerepet fog játszani.

Erre a szántóföldi fatermesztési formára közepes minőségű szántók (12-16 aranykorona érték) esetén ökonómiai vizsgálatokat készítettem az 1992. évi költség és értékesítési árakkal nemesnyárra és az akácra (1. és 2. táblázat).

1. táblázat. A nemesnyár terméshozama és gazdaságossága (1992)

Megnevezés	Mértékegység	Fa termőképessége	
		gyenge	közepes
Aranykorona érték	-	5-9	10-16
Véghasználati kor	év	14	16
Átlag növedék	m ³ /ha	12	16
Összes kitermelt nettó faanyag	m ³	136	212
Átlagos értékesítési ár	Ft/m ³	1.884	2.227
Bevétel összesen	Ft	256.238	472.180
Ráfordítások			
Állománylétesítés és -fenntartás	Ft/ha	66.000	66.000
Fakitermelés szűkített költsége	Ft/m ³	800	800
Kitermelési költség (feladó áll.)	Ft	108.800	169.600
Közvetlen költség*összesen	Ft	174.800	235.600
Korszaki jövedelem (fedezeti összeg)	Ft/ha	81.438	236.580
Egy évre eső term. érték	Ft/ha/év	18.303	29.511
Egy évre eső költség	Ft/ha/év	12.486	14.725
Egy évre eső nyereség	Ft/ha/év	5.817	14.786
Jövedelemráta a tuskózási és mélyforgatási költséggel 40.000 Ft	%	24	83
Egy évre eső hozam búza egyenértékben	t	2,5	4,1

A tervezett növedék feltételezi a szelektált és nemesített fajták telepítését valamint az intenzív fatermesztés eljárásait. Az adatok közvetlen költségekre vonatkoznak és nem tartalmaznak kamatköltségeket. Összehasonlításként ugyancsak bemutatom az étkezési búza és a takarmánykukorica termesztés gazdaságossági számítását (3. táblázat). A fatermesztés eredményessége az adott aranykorona értékeknél egyértelműen kedvezőbb a növénytermesztéssel szemben.

Ha figyelembe vesszük a trópusi erdők világméretű fogyását és Európa erdeinek károsodását valamint Európa egyre emelkedő faimportját, úgy a fatermesztésnek egy ültetvényyszerű kialakítása távlatilag ésszerű földhasznosítási lehetőségként tekinthető.

2. táblázat. Az akác termesztéshozama és gazdaságossága (1992)

Megnevezés	Mértékegység	Közepes fatennő-képesség
Aranykorona érték	-	11-16
Véghasználati kor	év	30
Átlag növedék	m ³ /ha	12
Összes kitermelt nettó faanyag	m ³	268
Átlagos értékesítési ár		
Iparifa	Ft/m ³	2.460
Tüzifa	Ft/m ³	2.010
Bevétel összesen	Ft	659.280
Ráfordítások		
Állománylétesítés és -fenntartás	Ft/ha	62.000
Fakitermelés szűkített költsége	Ft/m ³	800
Kitermelési költség (feladó áll.)	Ft	213.600
Közvetlen költség összesen	Ft	275.600
Korszaki jövedelem (fedezeti összeg)	Ft/ha	383.680
Egy évre eső term. érték	Ft/ha/év	21.976
Egy évre eső költség	Ft/ha/év	9.187
Egy évre eső nyereség	Ft/ha/év	12.789
Jövedelemráta a tuskózási és mélyforgatási költséggel 40.000 Ft	%	96
Egy évre eső hozam búza egyenértékben	t	3,0

3. táblázat. A gabonatermesztés gazdasági mutatói (1992)

Megnevezés	Mértékegység	Étkezési búza	Takarmány kukorica
Átlagos aranykoronaérték	-	18-20	18-20
Átlagtermés	t	4,5	5,8
Értékesítési ár	Ft/t	7.200	6.880
Termelés érték	Ft/ha	32.400	39.904
Közvetlen költség	Ft/ha	24.894	40.886
Eredmény (fedezeti összeg)	Ft/ha	7.506	-982
Jövedelemráta	%	30,1	-2,4

A szántóföldi fatermesztés koncepciójának összeállításánál - a cellulóznyar termesztésnél szerzett tapasztalatokat felhasználva - figyelembe vettük hogy a magán-erőből telepítést végzők a közepes és jó minőségű szántóföldeken a legújabb és legjobb fajtákat fogják telepíteni. Ugyancsak széleskörűen kerülnek alkalmazásra a legkorszerűbb telepítési és állománynevelési eljárások is. Mindezek együttesen lehetővé teszik a magasabb növedéket, a rövidebb vágásfordulót, továbbá méretes és értékes faanyag termelését.

Ahhoz azonban, hogy ez az irányzat kibontakozon és elterjedjen kedvező hitel és adókedvezmények, továbbá az érdekeltség megteremtése mellett jogszabályi módosítások és garanciák is szükségesek.

Az agrárpolitikát érintő napi kérdésekben (kárpótlási törvény) továbbá a racionális földhasználat stratégiájának kidolgozásában fenti elképzelések megvalósításával, feltétlen számolni szükséges.